

Oversættelse

Rigsombudsmanden på Færøerne

emo

Lagmandens Olaitale 2021

Trivsel, tryghed og vækst er vores kurs

Hr. formand, kære færingar!

Trivsel! Tryghed! Vækst!

Det bliver kursen, nu hvor Færøerne skal tilbage i fulde omdrejninger.

Vi skal bevare trygheden, nære trivslen og kontinuerligt skabe vækst i landet.

Hr. formand!

I den senere tid har der kørt en reklame med teksten:

”En mand. En drøm. Et mål.”

Manden er Sverri Sandberg Nielsen fra Miðvág, som i disse dage udfordrer verdenseliten i kaproning ved De Olympiske Lege i Tokyo.

Da Sverri vandt EM-guld, blev han hyldet i hjembygden. Den lange kortege af biler vidnede om stor opbakning til den færøske europamester.

Sverri udtrykte det selv således:

”At hele Færøerne kan være med, og at hele bygden kommer og fejrer det sammen med mig, betyder utrolig meget.”

For det betyder noget for os mennesker – for trivslen – at andre er der for os.

Sverri Sandberg Nielsen delte gerne sin sejr med færingerne. Og netop dette – at vi deler det med andre, når vi oplever medgang og at andre giver os en håndsækning, når vi oplever modgang – har altid været del af den færøske folkesjæl.

Dette skal også afspejles i vores politik. I det vi gør for trivsel, tryghed og vækst.

Hr. formand!

En af de vigtigste forudsætninger for trivsel er at have et fast tag over hovedet. På Færøerne har man altid bygget sit eget hus. Det gør man stadig. Men i de senere år har mange haft vanskeligt ved at finde en passende bolig.

Derfor glæder jeg mig over, at private virksomheder også tager ansvar ved at bygge huse og lejligheder. Det bidrager til en forbedring af boligmulighederne.

I tillæg til det har vi vedtaget en boligpakke, som jeg forventer vil blive en velfærdspolitisk milepæl.

Bústaðir (Færøernes Boligselskab) har fået tæst på en halv milliard at bygge for i de kommende år. Heraf skal cirka halvdelen bruges til at finansiere bofællesskaber til personer med særlige behov, daginstitutioner og studieboliger.

Resten skal – sammen med investorer – finansiere almindelige lejligheder.

Det viser sig at være forskel på, hvor nemt det er at opnå finansiering til en bolig i bygderne kontra i hovedstadsområdet. Det skal der findes en løsning på – helst i samarbejde med bankerne.

Den stigende interesse blandt udlændinge for at købe hus her i landet giver også anledning til bekymring. Men det vil nu blive reguleret således, at udlændinge uden fast bopæl på Færøerne skal søge om tilladelse til at købe.

Der må findes en passende balance.

En passende balance skal også findes på det trafikale område.

Trafik betegnes ofte som en hård værdi, men det har jeg lyst til at udfordre.

At knytte samfundet sammen styrker i den grad både trivsel og tryghed og er derfor også en blød værdi.

Vi vil gøre de indenlandske strækninger i landet kortere og dermed øge mulighederne.

Derfor forbinder vi nu samfundet ved hjælp af tunneller. De sidste forberedelser til Suðuroytunnellen bliver gjort i det kommende år. Vi forventer, at man vil kunne køre fra Sumba til Viðareiði inden 2030.

Strandferðslan (Færøernes offentlige transportselskab) løfter en livsvigtig opgave, hvad trafikken angår.

Men vi vil forbedre og ændre trafikken på alle øerne – også dem i periferien. Vi går derfor i gang med at evaluere og præcisere, nøjagtig hvilke opgaver Strandferðslan skal varetage fremover.

Hr. formand!

Hvad der får os til at trives, er forskelligt. Men for de fleste af os spiller familien en stor rolle.

I sommer blev jeg bedstefar for første gang. Det er stort at se, hvordan livet fortsætter og nye generationer kommer til.

Og det er jo børnene – de kommende generationer – som er vores hovedansvar.

De er grunden til, at vi skal bevare det gode og trygge samfund.

Skal de nye generationer trives, må vi give familierne de bedste betingelser.

Det glæder mig, at vi har forlænget barselsorloven med fire uger, så forældrene nu kan være hos barnet i et helt år. Det er den bedste start, vi kan forestille os.

I dag kommer de fleste børn i institution. Årene i vuggestue og børnehave har stor betydning for børns og forældres trivsel og tryghed. Vi vil sikre børn under skolealderen de bedste rammer at lære og modnes i.

Men gode rammer til trods ved vi, at skæbnen rammer – også børnene – forskelligt.

Det kan eksempelvis føles utrygt for børn, når forældrene går fra hinanden. Lige nu revurderer vi loven om forældremyndighed, således at alle afgørelser bliver truffet med barnets tarv for øje. Deres rettigheder skal styrkes, og vi skal lytte til børnene.

Vi ved dog, at vi ikke kan beskytte dem imod alt, og derfor bør vi gøre alt for at hjælpe.

For eksempel de unge, der kæmper med psykiske problemer.

Vi har iværksat en prøveordning med gratis psykologbehandling og hjælp til unge. Ordningen benyttes allerede meget, så behovet er stort.

Behovet for hjælp er også stort for dem, der kæmper med misbrug af euforiserende stoffer. Stofmisbrug er nok noget af det værste, vi kan forestille os overgå de unge.

Vi vil derfor forebygge misbrug af euforiserende stoffer. Her kommer gode fællesskaber ind i billedet, fordi børn og unge som trives og er en del af et godt fællesskab, fristes ikke nær så let.

En helhedsplan om forebyggelse af euforiserende stoffer er under udarbejdelse. Den beskriver, hvordan vi bedst griber de unge, som er på vej ud i problemer.

Desuden skal vi også hjælpe dem, der allerede er blevet afhængige. De skal have den bedste hjælp.

Skal vi trives, må vi også kunne udnytte og styrke vores evner og få passende udfordringer og muligheder.

Derfor lægger landsstyret stor vægt på at modernisere folkeskolen og uddannelsesområdet.

Vi revurderer folkeskoleloven, opdaterer time- og fagfordelingen og prioritere klasselærernes arbejde.

Trivslen i folkeskolen skal også prioriteres, fordi et barn, der mistrives, har sværere ved at lære.

De videregående uddannelser skal også styrkes.

Unge med psykiske udfordringer skal have støtte til at klare en ungdomsuddannelse, og speciallinjen skal udbydes på flere af ungdomsuddannelserne. Det bliver også en fordel, når Rásin (efterskole for unge) bliver færdigudbygget og kan optage 14 elever årligt.

Der har været behov for undervisning til dem, der har færøsk som andetsprog. Men materiale og undervisning er nu udbygget, og sammen med universitetet forbereder vi desuden en efteruddannelse i færøsk som andetsprog. Den starter allerede til efteråret.

Højere uddannelser fører til udvikling og trivsel og er det bedste redskab, vi har til at få de unge til at blive på Færøerne. Derfor skal universitetet fortsat udvikles. Kvaliteten skal løbende evalueres og sikres, så vores universitet kan opnå international godkendelse og anerkendelse.

De praktiske uddannelser skal også styrkes. Der er blandt andet en opdrætsuddannelse undervejs samt en mesteruddannelse for håndværkere.

Hr. formand!

Kulturen binder os sammen og får os til at trives. Der er adskillige tilbud, og der kommer stadig flere til.

Vi har ventet længe på et nationalteater, og nu er arbejdet endelig gået i gang. Nationalteatret bliver placeret på Bursatanga i Tórshavn, og der skal snart tages stilling til byggeriets udformning.

Idrætskulturen er også stærk. Fremgangen er enorm i de fleste idrætsgrene, og vi kan se, at færøske idrætsudøvere er fuldt på niveau med andre, når idrætten får de rigtige betingelser.

Og idrætten drejer sig ikke kun om resultater, men også om fællesskab. Det er derfor vigtigt, at vi, sammen med erhvervslivet, kontinuerligt støtter idrætten.

Lige nu støtter vi alle Sverri Sandberg Nielsen.

Netop som han forberedte sig til De Olympiske Lege, blev han – som så mange andre – ramt af corona. Det forsinkede ham naturligvis, men så snart det var forsvarligt, satte manden fra Miðvág igen fuld fart på årerne i singlesculleren.

Hr. formand!

Færøerne er blandt de lande, som er kommet nådigst igennem coronakrisen.

Jeg er dog klar over, at vi ikke har været ufejlbarlige. Mange har lidt store afsavn. Mange har mistet meget. Hos de fleste af os har trivslen været påvirket.

Alligevel har mange lande fundet inspiration fra Færøerne til bekæmpelse af smitten – og nu nærmer vi os snart flokimmunitet. Alle har fået tilbud om vaccine, og det er nu den enkeltes ansvar at beskytte sig selv og andre.

Vi nærmer os igen en normal hverdag, og målet er, at vi – ligesom Sverri Sandberg Nielsen – snart kan sætte fuld fart på samfundsårerne igen.

For at opnå den nødvendige flokimmunitet er det vigtigt, at flest muligt bliver vaccineret. Der er rigeligt af vacciner, så det gælder bare om at møde op. Flokimmuniteten skal være så stærk som mulig, når samfundet igen kommer op i fulde omdrejninger.

Den normale hverdag er i sigte. Den glæder vi os alle til.

Hr. formand!

Ingen, som føler sig utryg, trives. Derfor er tryghed også en selvfølgelig del af vores mål. Vi vil bevare Færøerne som et af verdens tryggeste lande.

I overført betydning skal vi have en solid redningsvest på, hvis en brodsø pludselig skulle skylle os over bord.

For eksempel skal vi, hvis vi bliver ramt af sygdom, vide os sikre i, at vi får den bedste hjælp. Det er afgørende for hver enkelt af os, for vores pårørende og for hele samfundet. Helbredets enorme værdi er årsagen til, at hele verden har ligget i dvale i halvandet år. Det er årsagen til, at vi bruger en stor del af skatteindtægterne til behandling.

Landsstyret har gjort en stor indsats på sundhedsområdet. Vi har blandt andet fået en hurtigere udredning for demens, øget adgangen til MR-scanninger, og vi har forhøjet bevillingen til et ADHD-behandlingssted.

Og vi har store planer de kommende år.

Den ene er det nye diabetescenter. Vi vil sammen med Novo Nordisk Fonden give diabetikere en bedre behandling.

God behandling er også nødvendig, når vi af forskellige årsager mister førligheden. Derfor er der nu flere nye genoptrænings- og rehabiliteringstilbud.

Genoptræningen er vejen tilbage til livet.

Når en sygdom konstateres, gælder det om at få hurtig behandling. Med behandlingsgarantien skal ingen vente i mere end 30 dage på behandling. Det går i den rigtige retning, og på flere områder er målet allerede nået.

Hr. formand!

En ting er den enkeltes helbred og tryghed.

Men vi arbejder også overordnet med tryghed – særligt nu hvor stormagterne viser interesse for Nordatlanten, og nu hvor der skal tages stilling til den nye luftovervågningsradar. Pludselig er sikkerheds- og forsvarspolitik igen blevet konkret herhjemme.

Kommunikationen med de danske myndigheder om radaren har været god. Der er konsensussøgende tider i rigsfællesskabet. Alle tre lande ønsker at finde fornuftige løsninger – også på det udenrigspolitiske område, hvor rigsfællesskabet må moderniseres. Derfor er der nedsat et samarbejdsudvalg, som skal behandle udenrigs-, sikkerheds- og forsvarsanliggender.

Vi har behov for stærkere samarbejde og bedre indenrigs koordination for at sikre fred og lavspænding, nu hvor stormagterne markerer sig.

Landsstyret arbejder til stadighed med at fjerne hindringer mellem Færøerne og Danmark.

Ved årsskiftet blev en ordning etableret, som sikrer færinger mulighed for at få et dansk CPR-nummer. Ordningen er blevet rigtig godt modtaget og gør det langt nemmere og tryggere, at ordne anliggender med danske uddannelsesinstitutioner og danske hospitaler.

Hr. formand!

Den færøske økonomi er solid. Landskassen er historisk stabil, da gælden er lav.

Landskassen havde underskud sidste år, og der forventes underskud igen i år.

Men målet er klart. Vi skal have overskud igen i 2023. Overskuddet skal derefter vokse, så det kan benyttes til at reducere gælden og til at stå imod med i nedgangstider.

Hr. formand!

Tryghed betyder ikke, at vi undgår tilbagegang. Selvom man bærer redningsvest, kan man alligevel falde over bord.

Tryghed betyder, at vi forsøger at forebygge tilbagegang, og at vi – når det alligevel går skidt – gør alt for at hjælpe.

Eksempelvis etablerer vi nu en sorgorlovsordning. Dermed kan forældre, der mister et barn under 18 år, sørge i fred uden at bekymre sig om mistet indtægt.

De, der bliver langtidssyge, må sikres bedre. Derfor forlænger vi dagpengeperioden. Det er et stort fremskridt.

Vi skal også sikre, at liv og helbred ikke sættes på spil på grund af konflikt på arbejdsmarkedet. Vi skal respektere strejkeretten, men den nuværende situation er uholdbar. Her skal der findes en bedre løsning.

Landsstyret har også forbedret den økonomiske tryghed for pensionisterne.

Alene de ændringer, vi har foretaget de sidste to år, medfører, at pensionister i dag har 1200 kroner mere at leve for om måneden.

De, der ønsker at forsætte med at arbejde efter pensionsalderen – enten på fuld tid eller deltid – skal have mulighed for det.

Vi har mindsket modregningen for pensionisters arbejdsindtægt markant. For det skal kunne betale sig at arbejde, også som pensionist.

Tryghed handler om at vide, at der er plads til os. Også selvom vi snubler undervejs.

Vi må derfor forbedre fængselsforholdene på Færøerne. De er ikke tilfredsstillende. Vi skal have et moderne fængsel, hvor det er muligt at udvikle og uddanne sig.

Jeg mener, at den bedste løsning er at bygge et nyt fængsel, som opfylder behovet.

Sverri Sandberg Nielsen er nået så langt med sin roning, fordi han hele tiden spørger sig selv:

”Hvordan kan jeg blive endnu bedre? Hvordan kan jeg vokse, og hvordan kan jeg vokse på den rigtige måde?”

Alle, der går efter succes, må planlægge klogt og velovervejet, hvordan de kan vokse på en måde, så de opnår det bedste resultat efter egen formåen og i konkurrence med andre.

Sådan er det også med samfundet.

Ordet ”vækst” benyttes jævnligt, nærmes på må og få, uden tanke for hvad det egentlig betyder.

Når jeg taler om vækst, skal to betingelser opfyldes.

For det første skal væksten være bæredygtig.

Vi skal støtte virksomheder, som ikke kun skaber vækst her og nu, men som tænker i varig værdiskabelse. Er det ikke bæredygtigt, er der ikke tale om rigtig vækst.

For det andet skal vækst altid være et middel til at opnå et højere formål. På Færøerne skal vi skabe bæredygtig vækst for at bevare og styrke velfærden i landet.

Med fri konkurrence skaber vi den største fremgang og flere muligheder for de mennesker, der bor her. Med en aktiv konkurrence opnår vi den bedste og billigste service. Kræver en virksomhed for høj en pris, er der en anden, der byder sig frem. Det ser vi for eksempel i finansverdenen, hvor fagforeningerne overvejer en fagforeningsbank, fordi deres medlemmer nu skal betale mere.

En hindring for vækst er det kæmpemæssige behov for arbejdskraft, som ses i de fleste typer af erhverv. Vi vil gøre det lettere at skaffe arbejdskraft udefra, nu hvor vi mangler folk på så mange områder.

Hr. formand!

Det er velfærden, der skaber trivsel og tryghed.

Med det in mente har jeg etableret et Vækstforum, som skal identificere de mest oplagte vækstområder og derved styrke velfærden og trivslen. Vækstforummet skal pege på, hvilke kompetencer vi har gavn af i konkurrencen med andre, og indtil videre er fem områder identificeret.

Det første er havet. Vi kan skaffe sund føde til millioner af mennesker, samtidig med at vi vokser.

For det andet bør vi satse mere på informations- og kommunikationsteknologi.

Et tredje område er maritime tjenester.

Det fjerde område er turismen.

Det femte område er ressourcerne. Her tænkes først og fremmest på fisk. Men den vigtigste ressource er de kloge hoveder og trænede hænder. Derfor er uddannelse og arbejdsmarked også oplagte vækstområder.

Samlet set skal vi have styr på, hvad vi er bedst til, og hvordan vi vinder i konkurrencen med andre. Vi har allerede klare fordele, fordi vi er veluddannede, arbejdsomme og skabende. Og vi har stor tillid til hinanden.

Vi har også stor tillid til erhvervslivet.

Opdrætsindustrien finder hele tiden nye vækstveje. Vi vil give den flere muligheder for opdræt på land og til havs. Lige nu arbejdes der på at finde det bedst egnede havområde øst for Færøerne.

Forholdene for tangopdræt er ligeledes i verdensklasse, og de første tilladelser til industriel tangopdræt blev givet sidste år.

Tangen er hurtigt voksende og er af bedste kvalitet i vores rene farvand.

Det rene hav giver os også førsteklasse fisk. Men hvis fiskeindustrien skal vokse, kræver det trygge og stabile rammer. Det har den nu. Derfor ser vi store investeringer i avancerede skibe, som gør hovederhvervet bæredygtigt.

Der er skabt en praksis for fangstafgift, som tager højde for bevægelser i fiskepriser og fiskeri.

Der er også lagt skat på fangstbevillinger, som bliver endeligt solgt. Det skal kunne betale sig at være i industrien, og sælger man sig ud af industrien, skal profitten komme samfundet til gode.

Men fangstilladelserne giver ikke sikkerhed for fiskeri i sig selv. Fiskeriet har i lang tid været dårligt for hjemmeflåden. Vi arbejder støt på at skaffe hjemmeflåden flere rettigheder.

For tiden er der ingen aftale om makrelrettighederne. Brexit vanskeliggør forhandlingerne. Færøerne og Norge har fastsat deres egne makrelkvoter i år, men jeg håber, at kystlandene indgår en bred aftale snarest, for vi skal have bæredygtig fangst i alle led.

Hr. formand!

I et fangstsamfund som vores har kendskab til vejret altid haft stor og ofte livsvigtig betydning.

I mange år har vi sat vores lid til vejrtjenester i nabolandene. Nu er den færøske vejrtjeneste startet op, og det vil give os mere nøjagtige vejrudsigter.

Vejrudsigterne skal formidles bedre, og vejrtjenesten skal gøre det muligt at samarbejde om international klimaforskning.

Samarbejde gavner også eksporten, og nu vil vi have frihandelsaftaler med blandt andre Kina, Rusland, Japan og Sydkorea.

I øjeblikket er vi i gang med at styrke samarbejdet med EU væsentligt. Det vil både forbedre handelsforholdene og styrke samarbejdet på andre områder.

For nogle dage siden sendte jeg vores forslag til EU-kommissionens formand, Ursula von der Leyen, og jeg forventer, at vi snart når i mål.

Samarbejdet med USA bliver også styrket – både inden for erhverv, forskning, uddannelse og kultur. Vi udvikler samarbejdet i fuld enighed.

Landbruget og turismen herhjemme skal også nå til enighed.

Den uafklarede situation, der hersker lige nu, gavner ikke Færøernes omdømme i udlandet – og den medfører uenigheder internt.

Det er derfor brug for en ny lov, som tager hensyn til både landbrug og lokale erhvervsmuligheder, men som også sikrer udviklingsmuligheder for turismen.

Hr. formand!

Når vi taler om vækst, er der næppe noget vigtigere end at øge den grønne energi. Vi har lavet udkast til en ny energi- og klimapolitik, som med 25 konkrete tiltag skal begrænse forbruget af olie.

Der skal nogle seje træk til i energiproduktionen og flere skuldre til at bære byrderne. Hvis vi skal sikre den nødvendige konkurrence og udvikling på energiområdet, kræver det imidlertid fuld transparens. Vi samarbejder for tiden med SEV (færøsk el-selskab) om at finde den bedste løsning. Arbejdet går støt fremad, og vi fremsætter en ny lov for Lagtinget til efteråret.

Hr. formand!

Ro-kæmpen fra Miðvág, Sverri Sandberg Nielsen, har aldrig lagt skjul på, at målet var en medalje.

Men uanset hvad resultatet bliver, så har han allerede været et forbillede for os alle. Ved at drømme stort og realisere drømmen til et konkret mål. Ved at arbejde hårdt og aldrig miste målet af syne. Ved at tro på egne evner og se sig selv ligeværdig med konkurrenterne.

I reklamen om ham lyder ordene således:

”Startskuddet har lydt, og det første tag er taget.

Nu gælder det om at lægge alle kræfter i, nu tæller hvert eneste tag.

At gøre drømmen til virkelighed og blive verdens bedste roer.”

Det samme kan vi sige om det færøske samfund, nu hvor vi – efter halvandet års dvaletilstand – igen kan lægge alle kræfter i og trække til.

Lad os ro i takt, gøre drømme til virkelighed og skabe et samfund i særklasse med kurs mod trivsel, tryghed og bæredygtig vækst.

God Olaj, alle sammen!

Gud velsigne Færøerne.

Bárður á Steig Nielsen, lagmand